

Lärarhandledning

Webbkurs om krigsbrott – vad händer om krigets lagar inte följs?

Webbkursen är en del av Svenska Röda Korsets arbete med att sprida kunskap om den internationella humanitära rätten.

Detta material är tänkt som stöd till lärare på gymnasieskolor som vill använda webbkursen i sin undervisning. Här finns konkreta övningar att engagera gymnasieeleverna med när de går webbkursen samt efter att de har genomgått webbkursen. Sist i materialet finns också vanliga frågor, tips på korta filmer och länkar med information om folkrätt i väpnad konflikt. **Det finns ett facit till alla övningar, som är tillgängligt kostnadsfritt genom att kontakta folkratt@redcross.se.**

1. Om materialet

Lärarhandledning för webbkurs om krigsbrott

Jättekul att du vill använda webbkursen i din utbildning! Det här materialet är framtaget som stöd i undervisningen för gymnasieelever i den humanitära rätten, även kallat krigets lagar.

Kursen är liksom den bredare webbkursen ”Krigets lagar och folkrätten runtomkring” kopplad till ämnet Samhällskunskap i gymnasieskolans läroplan där ”Folkrätten i väpnade konflikter, den internationella humanitära rätten och skyddet för civila i väpnade konflikter” anges som ett centralt innehåll.

Du kan använda denna kurs i undervisningen tillsammans med grundkursen ”Krigets lagar och folkrätten runtomkring”, eller enbart använda dig av denna kurs, då den här kursen också innehåller en kort övergripande inledning om krigets lagar.

Den här kursen är därmed ett komplement till kursen ”Krigets lagar och folkrätten runtomkring”. Kursens syfte är att öka kunskapen om krigsbrott och det internationella och nationella system och samarbete som finns för att se till att brott mot krigets lagar straffas! Kunskap om detta är centralt för tilliten till systemet, vilket i sig är viktigt för efterlevnaden. Detta bland annat för att säkerställa att skyddet för civila under väpnade konflikter efterlevs.

Det finns ett facit till övningarna i detta material. Detta kan beställas kostnadsfritt genom att kontakta folktratt@redcross.se.

Det är viktigt att eleverna har gått webbkursen om krigsbrott innan man gör övningarna i detta häfte. Kursen finns på

www.rodakorset.se/krigets-lagar/ Den tar ca 30 minuter att göra, och består av korta animerade filmer, quiz, samt intervjuer med svensk polis och åklagare som berättar om sitt arbete kopplat till folkrätten i väpnade konflikter. Filmerna berättar om vad som är förbjudet, skillnaden mellan olika typer av brott och hur stater och det internationella samfundet samarbetar för att straffa brott mot krigets lagar. För ökad tillgänglighet finns allt tal även som text som alternativ till filmens ljud, samt texterna i kursen inlästa som ljudfiler.

Efter genomgången kurs bör eleverna kunna:

- *reflektera över varför det är viktigt att ha kunskap om krigets lagar och krigsbrott även i fredstid,*
- *förklara vad krigsbrott är och var de regleras,*
- *beskriva vad som kan hända internationellt och nationellt om krigets lagar inte följs.*

Tanken med det här materialet är att ni tillsammans i klassen enkelt kan öva på de kunskaper webbkursen är tänkt att förmedla. Om du vill gå kursen gemensamt med flera grupper kan du behöva **nollställa kursen** mellan de olika tillfällena. Det gör du så här:

1. Gå till din profi/konto
2. Klicka på pilen vid dina initialer
3. Klicka på Kurshistorik
4. Håll musen över kurstiteln
5. Knappen Redo visas

Krigets lagar och folkrätten runtom... 40 minuter 11 okt 2021 Redo Ladda ner diagram

6. Du får bekräfta valet med ytterligare en dialogruta.

Har du frågor?

Kontakta Svenska Röda Korsets
folkrättsrådgivare på
folktratt@redcross.se

2. Övning – Presentera och se samband

Webbkursens sista avsnitt "Kan du använda dina kunskaper?" går att göra enskilt, men är upplagt för att också kunna ha diskussioner i helklass eller mindre grupper. Eleverna uppmanas här: "Förklara högt för dig själv eller diskutera frågorna nedan i grupp. Om du klickar på flikarna med frågor finns förslag på hur man kan resonera, men kom ihåg att den bästa kunskapen är den du kan formulera med egna ord!" Här är ett sätt som detta kan genomföras på.

2.1 Hur?

Först gör eleverna enskilt webbkursen om krigsbrott, fram till avsnittet "Kan du använda dina kunskaper?". Detta avsnitt gör ni sedan tillsammans enligt nedan:

Dela in klassen i **5 grupper**.

Varje grupp får i uppgift att muntligt i helklass presentera svar på varsin av de fem frågor som finns i avsnittet "Kan du använda dina kunskaper".

I presentationen ska eleverna utveckla de svar som finns under respektive flik genom att **ha med en punkt med ett eller flera exempel från** sin egen kontext; något de hört, sett eller läst om en väpnad konflikt som knyter an till den fråga de fått. Exempelvis kan de uppmanas inkludera någon nyhet om att det begåtts krigsbrott i en konflikt, att någon har åtalats för krigsbrott, Sveriges arbete mot krigsbrott, beredskapsarbete osv.

Sedan presenterar/diskuterar varje grupp sitt svar i helklass.

Webbkursen avslutas genom att eleverna klickar vidare till kursavslut och utvärdering.

OBS att *förslag på hur man kan svara* på frågorna finns om man klickar på flikarna i webbkursen. Eleverna kan utgå från dessa om de vill, men behöver göra ett eget upplägg på presentationen.

2.2 Varför?

I samtal om folkrätt i väpnad konflikt ska eleverna veta och ha förmåga att förklara att det finns förbud samt internationella och nationella system för att straffa individer för brott. Sådan kunskap ger också eleverna möjlighet att förstå och ifrågasätta information om och från krig. Denna övning ger träning i att presentera den information de lärt sig under kursen och relatera den till något från sin egen kontext.

2.3 Frågorna att formulera svar på i mindre grupper för att sedan redovisa i helklass, utveckla genom att kunna se samband till konflikter de känner till samt konsekvenser i Sverige

1. Vad är förbjudet i krig och var finns reglerna?
2. Vad kan du göra om någon har utsatts för ett krigsbrott?
3. Vad händer när polisen får in en anmälan om ett krigsbrott?
4. Varför arbetar Sverige med att döma personer för krigsbrott i andra länder?
5. Varför är kunskap om krigsbrott viktigt?

Svarsförslagen och exempel på hur de kan utvecklas finns i facit som kan beställas från folktratt@redcross.se

3. Övning – argumentera

3.1 Hur?

Först gör eleverna webbkursen om krigsbrott som finns här:

<https://www.rodakorset.se/krigets-lagar/>

Dela sedan in klassen i grupper om 3-5 personer. Varje grupp får ett eller flera påstående(n) (se 3.3 nedan) som de sedan ska diskutera om det är rätt eller fel och hitta argument för eller emot påståendet.

Avslutningsvis kan alla grupper presentera sina argument i helklass.

3.2 Varför?

I samtal om krig och internationell rätt ska eleverna veta och kunna förklara för andra att det finns förbud och internationella och nationella system för att straffa personer för brott. Sådan kunskap ger också eleverna möjligheter att reflektera kring, förstå och ifrågasätta information om och från krig.

3.3 Påståenden

(felaktiga/onyanserade/sanna) att hitta argument för eller emot

Ge förslagsvis varje elevgrupp ett eller två av följande påståenden att formulera argument kring.

A – syftar till att försöka formulera korrekta argument om krigsbrott och straffrihet

- Krigets lagar är oviktiga eftersom ingen blir straffad för brott mot lagarna.
- En vanlig soldat kan aldrig bli straffad för krigsbrott, det är alltid bara ett lands ledare eller höga militära chefer som straffas.

- De verkliga brottslingarna i krig, som de höga militära chefer som beordrar krigsbrott, kommer alltid undan.

B – syftar till att försöka formulera korrekta argument om internationellt samarbete kring krigsbrott

- Eftersom inte alla länder accepterar den internationella brottmålsdomstolen finns det krig där man kan begå krigsbrott ostraffat.
- Krigets lagar gäller inte i alla länder och man kan därför utan att riskera straff göra vad man vill i krig i många länder.
- Det är viktigt att stater samarbetar i frågor om krigsbrott.

C – syftar till att försöka formulera korrekta argument om svenskt arbete mot krigsbrott

- De som begår krigsbrott i andra länder kan flytta till Sverige för att slippa bli dömda för sina brott.
- Sverige har en viktig roll i att se till att de som begår krigsbrott straffas.
- Om det skulle bli krig i Sverige är det i första hand Internationella brottmålsdomstolen som utreder krigsbrott som begås i Sverige.

Förslag på argument finns i det facit som kan beställas från folkkratt@redcross.se.

4. Aktivitet – snabba svar?

4.1 Hur?

I det här avsnittet finns ett antal korta påståenden om krigsbrott presenterade. Påståenden kan vara falska eller sanna, eller inneha delar av bådadera. Nedan presenteras påståendena och två alternativa sätt att använda dem på tillsammans med eleverna.

4.2 Varför?

Respekten för och effektiviteten av reglerna om krigsbrott bygger i slutänden på människors kunskap om och tillit till att regelverken fungerar. Kunskap om krigets lagar och hur brott mot lagarna ska hanteras är ett sätt att ge sig själv redskap för att analysera den information man får i och om krigssituationer. Övningen ger möjlighet till att på ett lättisamt sätt visa vad man lärt sig och ställa frågor.

4.3 Påståenden

Följande påståenden är antingen falska, sanna eller har element av bådadera.

- Krigets lagar kallas också den humanitära rätten, det betyder att det är regler som gör krig mindre hemiska.
- Det är viktigt att veta vad som är förbjudet i krig även om man lever i ett land med fred.
- Brotten krigsförbrytelser, folk mord och brott mot mänskligheten kan begås både i krig och fred.
- Det är bara höga militärer och politiker som kan begå krigsbrott i Sverige.
- Viktiga regler om krigsbrott finns i Genèvekonventionerna, i Romstadgan och i svensk lag.

- De mänskliga rättigheterna gäller inte i krig, då gäller i stället den humanitära rätten.
- Den internationella brottmålsdomstolen i Haag är idag den enda domstol som kan döma för krigsbrott.
- Universell jurisdiktion betyder att en domstol kan döma för ett brott fast det var länge sedan brottet begicks.
- Det är viktigt att det finns särskilda poliser och åklagare som jobbar med krigsbrott.

4.4 Alternativ 1 – Hörnen

Detta alternativ genomförs i klassrummet. Börja med att göra plats för att eleverna ska kunna gå fram och tillbaka. Läraren pekar sedan ut tre hörn och talar om vilket som representerar "falskt", "sant" och "blandat".

Alternativet kan också genomföras utomhus på öppna ytor, så som på ett fält eller en grasmatta. Ta då med tre föremål som kan representera de tre hörnen.

Aktiviteten genomförs genom att läraren läser upp ett påstående i taget högt för klassen. Eleverna får 30 sek på sig att fundera och ställa sig i det hörn/vid det föremål som representerar deras åsikt om påståendet. Efter att alla elever har ställt sig i sina hörn/vid sina föremål förklarar läraren om påståendet stämmer eller inte, och varför. Eleverna får utrymme att ställa frågor, lyfta sina tankar och funderingar.

4.5 Alternativ 2 – Handuppräknin

Samla hela klassen och läs upp ett påstående i taget. Låt eleverna räcka upp händerna och svara på vilka påståenden de tror stämmer/inte stämmer. I samband med det kan möjlighet ges att lyfta funderingar de har i samband med påståendena.

Facit kan beställas från folkratt@redcross.se.

5. Aktivitet - begreppslista

5.1 Hur?

Ge eleverna begreppslista du hittar under 5.3 och låt dem få vissa begrepp förklarade innan kursen samt fylla i de begrepp som inte är förklarade i listan medan de går webbkursen.

5.2 Varför?

Webbkursen innehåller flera begrepp som kan vara nya för dina elever. De flesta av dem förklaras i kursen, medan några inte gör det. De som inte förklaras finns ifyllda i begreppslista under 5.3. De som förklaras i kursen har inte ifyllda svar. Du kan använda dig av denna begreppslista i undervisningen.

5.3 Begreppslista

Förklaras i webbkursen

Krigets lagar
Krigsbrott
Krigsförbrytelse
Folkmord
Brott mot mänskligheten
Aggressionsbrott
Genèvekonventionerna
Romstadgan
Sedvanerätt
Individuellt straffansvar
Jurisdiktion
Universell jurisdiktion
Preskription

Används utan att förklaras i webbkursen

Parallella regelverk – regelverk som kan gälla samtidigt och ha regler som t.ex. har liknande syften eller reglerar vissa liknande frågor. Som krigets lagar och de mänskliga rättigheterna.

Gärningsman – Den som har begått ett brott.

Internationella överenskommelser – avtal som stater har kommit överens om. De kallas ofta för konvention, protokoll, eller stadga.

FN-stadgan – Förenta nationernas stadga från 1945 är en internationell överenskommelse med syftet att bidra till internationell fred och säkerhet.

Väpnat angrepp – när en stats militär med våld anfaller en annan stat.

Självförsvar – att skydda och försvara sig mot ett angrepp.

Uppsåtliga gärningar – är något man gör med syfte att det ska få en viss effekt, t.ex. orsaka en skada.

Överträdelse – är att bryta mot ett förbud, till exempel att begå ett brott.

Ansluta sig – att gå med i, bli medlem av något, t.ex. kan en stat ansluta sig till en internationell överenskommelse. Då lovar man följa den överenskommelsen.

Humanitära konsekvenser – är de följder något får för människor. T.ex. kan ett krig få stora humanitära konsekvenser för att människor blir skadade, svälter, saknar sjukvård. måste fly osv.

Åtala – Om åklagaren anser att det finns tillräcklig utredning om att ett brott har begåtts och vem som begått det så åtalas den misstänkta personen. Det sker genom att en stämningsansökan lämnas till tingsrätten.

Facit kan beställas från folkratt@redcross.se.

UPPLEVER DU ATT FLER BEGREPP I KURSEN BEHÖVER FÖRKLARAS?

Hör i så fall av dig till folkratt@redcross.se så kan vi komplettera begreppslista.

6. Vanliga frågor och svar

Krigets lagar är ett ämne med direkt påverkan på människors liv. Det är naturligt att det uppstår frågor. Här har vi samlat några vanliga frågor med tänkbara svar, som du kan använda dig av om frågorna ställs av eleverna i din undervisning.

Varför är krigets lagar viktigt?

Svar: Krigets lagar kan minska det mänskliga lidandet i väpnade konflikter, genom att sätta regler för krigföringen och skydda de som inte är med i striden. Färre skador på civila och civila objekt kan göra det lättare att bygga fred, när konflikten är över och det kan också vara lättare för olika grupper som varit i konflikt att försonas. Krigets lagar är också de regler som gäller för att utkräva ansvar för krigsbrott. Det kan få offren och deras familjer att känna rättvisa och kan hjälpa ett land att komma vidare i försoning och fredsbyggande.

Bryr sig stater och väpnade grupper om dessa regler?

Svar: När man hör nyheter från krigsdrabbade länder, är det lätt att tro att krigets lagar aldrig följs. Så är det inte. Det sker tyvärr ofta kränkningar av krigets lagar, men det är sällan som vi får höra om alla de tillfällen som reglerna faktiskt följs. Militära organisationer utbildar sin personal i krigets lagar och har rutiner för att följa dem. Här finns konkreta exempel: <https://ihl-in-action.icrc.org>

Har någon blivit dömd för krigsbrott?

Svar: Ja. Både i svensk domstol, andra nationella domstolar, i internationella tribunaler och i internationella brottmålsdomstolen (ICC). På Åklagarmyndighetens sida om krigsbrott finns en lista med svenska domar: [brottsligheten/olika-brottstyper/folkmord-brott-mot-manskligheten-och-krigsforbrytelser/](https://www.aklagare.se/om-</p></div><div data-bbox=)

Har krigets lagar verkligen minskat mänskligt lidande och nöd i väpnade konflikter?

Svar: Ja. Ett exempel är förbjudet mot användning av biologiska och kemiska vapen, som har minskat mänskligt lidande eftersom förbudet lett till ett minskat användande av dessa vapen som inte gör skillnad på de som deltar och de som inte deltar i strider.

Om stater inte är överens om tolkningen av krigets lagar minskar väl deras efterlevnad?

Svar: Inte nödvändigtvis. Diskussioner om olika tolkningar kan tydliggöra och vidareutveckla reglerna. Det finns även kommentarer till lagtexterna som ska hjälpa till med tolkningen. Även om regler skulle tolkas lite olika är det svårt att helt bryta mot dem och deras mål/syfte om man anstränger sig för att följa dem.

Hur ser man till att stridande följer krigets lagar?

Svar: Genom att utbilda alla soldater och militära chefer, och låta dem öva på scenarios där de får träna på sin kunskap. Det måste finnas tydliga regler om ansvar när någon gör fel.

Vad hindrar stater från att använda vilka vapen och metoder de vill i attacker?

Svar: När en stat skrivit under (ratificerat) ett internationellt avtal behöver den staten ta nödvändiga steg för att leva upp till sina skyldigheter i avtalet. Det kan till exempel innebära att staten slutar köpa in det vapnet som det internationella avtalet förbjuder eller att staten inte planerar sina militära operationer med en metod som är förbjuden under internationell lag.

Här hittar du fler vanliga frågor och svar:

<https://www.rodakorset.se/krigets-lagar/snabba-fakta-om-krigets-lagar/>

7. Fler tips

Här finns diverse material listat som kan användas för vidare fördjupning i ämnet om krigets lagar och folkrätten runtomkring.

- **Webbkursen** ”Krigets lagar och folkrätten runtomkring” finns på svenska och engelska.
<https://www.rodakorset.se/krigets-lagar/webbkurs-i-krigets-lagar-och-folkratt/>
- **Svenska Röda Korsets sida** om krigets lagar har korta filmer och texter av olika svårighetsgrad om folkrätten i väpnad konflikt och skyddet av civila mm:
<https://www.rodakorset.se/krigets-lagar/>
- **Film:** The Rules of War in a Nutshell, ICRC, 4:43 minuter:
<https://www.youtube.com/watch?v=Hwpz zAefx9M>
- **Film:** Krigets Lagar, Finska Röda Korset, 4:43 minuter:
<https://www.youtube.com/watch?v=N8Yi p21NiGE>
- **Film:** Story of Love – What is the International Committee of the Red Cross? ICRC, 5:44 minuter:
<https://www.youtube.com/watch?v=7nyZ dzGA1Q0>
- **Film:** Introduktionsfilm från webbkursen i krigets lagar och folkrätten runtomkring, Svenska Röda Korset, 3:43 minuter:
https://www.youtube.com/watch?v=g0sf s2_EGpU
- **Informationshäfte** om den humanitära rätten, med koppling till svensk kontext. Har avsnitt om olika samhällskategoriernas behov av kunskap om krigets lagar, inkl. skolans verksamhet. Går att ladda ner eller beställa gratis exemplar från regeringens webbplats:
<https://www.regeringen.se/artiklar/2017/06/skrift-om-den-internationella-humanitara-ratten/>
- **Riktad föreläsning** av en frivillig folkrättsinformatör vid Svenska Röda Korset. Vänligen kontakta folkratt@redcross.se.
- **Finska Röda Korset har samlat deras framtagna skolmaterial** på finlandssvenska under denna hemsida:
<https://www.sproppimateriaalit.fi/web/site-29701/state-jurdimbreiwe6mi/front-page>
- **Norska Röda Korset har tagit fram spelet Angrip!** som har reality-inslag. Spelet är på norska, och information finns här:
<https://narkrigenraser.no/angrip/>

VÄRLDENS FRÄMSTA KATASTROFORGANISATION

Röda Korset är världens främsta katastroforganisation och vi finns på plats före, under och efter en katastrof. Oavsett om det är en naturkatastrof, konflikt eller annan kris. Vi ska förhindra och lindra mänskligt lidande där och när det förekommer, skydda liv och hälsa och säkerställa respekt för varje människas värde, särskilt under tider av väpnad konflikt och andra nödsituationer.

Vi arbetar efter sju grundprinciper:
humanitet, opartiskhet, neutralitet, självständighet, frivillighet, enhet och universalitet.

Grundprinciperna på en minut

- Röda Korsets uppdrag är att förhindra och lindra mänskligt lidande (humanitet).
- Vi gör ingen skillnad på personer – vi diskriminerar inte när det gäller nationalitet, etnicitet, religion, samhällsställning eller politiska åsikter (opartiskhet).
- Vi tar heller inte ställning i konflikter eller meningsskiljaktigheter (neutralitet).
- Röda Korset är självständigt och kan inte styras. Vi samråder och samverkar med andra, om dessa accepterar att vi arbetar utifrån våra grundprinciper (självständighet).
- Att engagera sig i Röda Korset är frivilligt – att ta emot hjälp från Röda Korset är också frivilligt (frivillighet).
- I varje land kan det endast finnas en nationell förening, vi är Svenska Röda Korset (enhet).
- Vi tillhör en världsomfattande rörelse där vi hjälper varandra, lokalt, nationellt och internationellt. (universalitet)